

Sessió científica del dia 30 d'abril de 1934

PRESIDENCIA DEL DR. PI SUÑER

Un comentari a la VIII.^a edició de la "Farmacopea oficial española"

pel Dr. XAVIER PALOMAS BONS

Acabada de publicar la nova edició de la «Farmacopea Oficial Española» i encara fresca la tinta de les seves pàgines, un molt oportú i just comentari, que entre fines ironies públicament li dedicà aleshores el nostre volgut company de Professorat, Dr. Rafael Folch Andreu, va suggerir-nos el pròpòsit d'omplir unes quartilles al·lusives a l'esmentada edició que, d'aleshores ençà, havia d'ésser vigent en tota l'extensió de la Monarquia, com hom llegeix en la R. O. que la precedeix, i que per llei d'herència, és enguany igualment acatada en tots els indrets de la República espanyola.

Si fou en aquell pretèrit quan se'ns acudí el desig de crítica, que no vam arribar a fer pública perquè la nostra salut no va respondre dòcil a una millor voluntat, és en la plenitud de força emocional d'un sentiment de catalanitat del present que vivim, que ens plau intervenir i no pensant que sigui passada l'oportunitat de fer-ho, ja que en recordar els llargs anys viscuts per la seva immediata antecessora, i suposant l'actual una semblant longevitat, encara que escrivíssim aquest comentari alguns anys més tard d'ara, podríem dir llavors, sense hipèrbole, que la trobaríem tanmateix en plena infantesa.

És així, i sempre amb el degut concepte de la nostra modèstia, que volem comunicar a la nostra Acadèmia de Medicina, mereixedora dels més rics presents que no podem oferir-li, unes impressions que recollim en fullejar, en obligada tafaneria, el llibre que ens lliura la tasca portada a terme per una Comissió Permanent que rebé l'honrosa comanda de la Corporació germana d'aquesta a la qual ens plau d'adreçar-nos, i en la comesa de la qual és possible d'endevinar el difícil de la seva positura en llegir, en el pròleg, aquell plany que reproduït textualment diu: «*la obra que presentamos no es la Farmacopea concebida por sus redactores, pero*

se publica en virtud de lo ordenado en las disposiciones vigentes, disposiciones que no está en nuestra mano modificar...» Confessió, aquesta, que considerem sòbria, sincera i autoritzada d'homes acuradament escollits i responsables, que ens donen la sensació d'una manca de confiança en el resultat de la seva llarga deliberació tècnica, la qual, agradi o no, encerti o no, conèixer-la i acatar-la és obligatori, i sols sigui pel seu imperatiu, i com es produeix per la seva autoritat, que hom creu que divulgar-la, en contrast sempre ponderat i reflexiu, serà preparar, facilitar i beneficiar la tasca interventora de l'edició propera, procurant-li una millor cautela.

Es molt possible que així mateix ho entengués el professor alludit i encara d'altres companys que, més tard, amb ple sentit de llur responsabilitat, en notes periodístiques, publicacions i conferències, han vingut controlant capítol per capítol, assenyalant deficiències, destacant errors i rectificants conceptes.

Pel mateix que creiem que no podem ni devem desentendre'ns del contingut que ens ofereix la nova edició d'un text que, si no sempre és el seny i guia, mai no deixa d'ésser la palanca de comandament de les nostres Oficines de Farmàcia, és perquè volem arriscar-nos a recórrer cautelosos, si no l'ample panorama ja escrutat, com hem dit, per altres professionals, moure'ns tan sols en una parcel·la, no per reduïda menys interessant, que ens assenyalava com de la seva pertinença i jurisdicció, el nostre ja vuitè Conseller de la Farmàcia Espanyola, víctima, com tots els seus antecessors, del fatal destí d'haver nascut de la crítica, i que per a la crítica visqueren, malgrat el punt de mira diametralment oposat que ens descobreix en el seu prefaci en dir-nos: «... es obra esencialmente práctica que no se ha escrito para ser campo de encontradas teorías y discusiones...» Inclinem-nos amb tota reverència davant aquest «*Roma locuta, causa finita*», demanant que a la nostra insignificant opinió li sigui permès revissar amb el respecte i discreció que mereix, un contingut en el qual, ni tan sols en deguda compensació, no s'ha simultanejat el règim de tala amb el de sembra, proporcionant nous ingressos de gèneres i espècies botàniques que, enguany, la Clínica ja reconeix d'estimable vàlua.

Creiem convenient la nostra tasca, limitada tan sols a comentar la descripció que fan aquelles pàgines de les característiques anatòmiques dels materials farmacèutics vegetals, tenint en compte que la dita crítica resta per fer, ja que les esmentades intervencions anteriors enfocaren altres caïres, possiblement força interessants, encara que no pas més que el molt especialitzat que nosaltres escollim; no tan sols per a recollir la poca llum que es perdria si la nostra limitada activitat quedés en les ombres de l'inèdit, sinó portats per l'atracció envers tot el que es refereix a notes histològiques de plantes de tanta importància en el present farmacèutic, que sembla talment albirar-se la valenta empenya que novament pren en el món la Fitoteràpia amb un feliç retorn a la planta viva, per a la qual entitat s'ha apel·lat en el darrer Congrés Internacional de Plantes Medicinals celebrat a París per valors tan destacats com són

els noms de Baubé, Langneau, Charabot, Pouchet, Leclerc i Graaf, per dir-ne sols alguns d'acusat relleu, tot volent remarcar l'orientació que ja és arribada l'hora de lliurar de la Terapèutica l'engany que pretén tancar la veritat en la fórmula única de sotmetre l'ésser viu a les lleis del món inorgànic.

L'equívoc que l'espècie química és la legítima representació de l'activitat de l'entitat viva, sembla tan irreverent com que hom volgués exigir a una lactona els provats efectes ascaricides de les sumitats dels *Artemisia* exòtics, o creure que la marrubina ofereix la genuïna activitat del plexe representat per les fulles de la Labiada d'on s'extreu aquell amarg, o tal vegada sospitar tan sols, que els efectes de l'àcid crisofànic i de l'emodina, són talment els mateixos que els que el clínic obté amb l'ús de la *Cassia*, els *Rhamnus*, l'*Aloe* i el *Rheum*, essent així que les dites drogues, legítima representació d'aquelles antraquinones purgants, tampoc no ho són de valors farmacològics iguals.

Es conegut el fet que un taní patològic dona uns efectes secundaris que no es manifesten amb l'ús del fisiològic, aquest que precisament combina els alcaloides i glucòsids en la planta viva en forma de soluts perfectament estables en el suc cel·lular i que per fallida de l'equilibri molecular s'obtenen alliberats del propi taní, que passa a la condició de reactiu de laboratori en precipitar-los, quan en vida, ell contribuï a solubilitzar-los.

Tinguem en compte la responsabilitat dels coloides, de tanta eficiència i tan magníficament representats en el món de les plantes per gomes i mucíl·lags, així com la funció dels olis essencials exaltant o atenuant activitats mèdiques de les quals ja picaren amarres les espècies químiques en lliurar-se pures. En aquestes, els àtoms o les seves agrupacions estructurant una molècula i donant arquitectura a un edifici químic, l'efecte farmacodinàmic es trobarà avantatjosament influenciat per potències ocasionals d'un equilibri molecular que tan sols la planta viva podrà oferir-los.

Fóra desorbitar el tema si ara féssim altres aportacions en demostració de casos de manifesta superioritat de la droga vegetal sobre els seus components aïllats. El que ja no ens sembla fora de lloc és reconèixer que tornen els temps de restituir les plantes al pinacle estimable on les tingué la Clínica sense greuge al preponderant domini de la Fisiologia, sinó en deguda reparació d'un greu error, i així hom veu enguany els seus derivats galènics, molt injustament preterits, triomfar novament de les injúries del temps, a manera d'obligat desagreujament a pràctiques mil·lenàries; això ens fa creure que jamai fou fantàstica llegenda l'estimació a les virtuts de tantes espècies botàniques que el món coneix.

Amb molt llastimós retard, àdhuc sempre a bona hora, talment ho dona a entendre la nostra Farmacopea en la seva darrera edició, portant-nos la simpàtica novetat de monografiar les anatomies de moltes parts de plantes d'aplicació a la Clínica, fent d'elles una breu descripció, exposant primer els caràcters macroscòpics més importants per al seu reconeixement i distinció, i després els microgràfics, referents a estructura anatòmica i encara, completant la tasca, en els casos que ho creu con-

venient, amb la relació de la característica microscòpica dels pols, per tal de facilitar al tècnic un pertinent i complet examen en just respecte a la moderna directriu que pregona el destacat relleu dels cada dia més interessants coneixements de Farmacognòsia Vegetal.

Cal que tornem a obrir la Farmacopea i posem-nos a llegir les bases i principis generals que la Comissió ha redactat per a la nova publicació, intrigats per a conèixer les consideracions que es fan en lletres de motlle, en dir: «... *La labor de selecció de los agentes farmacològicos ha sido intensa e inspirada en el criterio de no incluir más que aquellos que la Clínica ha sancionado como de verdadera utilidad, tanto de los ya conocidos de antiguo, como de los modernos, sin dejarse llevar para esto del afán de renovación constante que parece dominar actualmente en la Medicina, ni del espíritu demoleedor de las nuevas generaciones. Se ha conservado aquello que la experiencia ha acreditado en el transcurso del tiempo y se ha incluido todo lo nuevo de utilidad demostrada.*»

Sentim haver de retirar un crèdit excessiu a les dites afirmacions en raó que trobem a faltar el degut culte a agents farmacològics de molt estimable tradició que les Farmacopees de països més avançats saben reverenciar com cal, i pensem que són casos d'iconoclàsia les amputacions de parts d'espècies botàniques per a les quals, per ésser totes de la nostra Flora, un ben entenimentat patriotisme, que trobem molt a mancar, aconsellaria, si no un tracte de favor, almenys un ponderat respecte.

I encara que no podem creure que siguin mereixedors de l'oblit, malgrat el seu exotisme, el rizoma del *Gelsemium sempervirens*, les escorces de les rels dels *Gossypium herbaceum*, *G. religiosum*, *G. Peruvianum*, *G. Barbadense* i les del *Hoesculus hippocastannum*, resignats acataríem l'esporga, si en discreta compensació ens fossin oferts materials com el bulb d'*Allium sativum*, les sumitats de *Marrubium vulgare*, *Crataegus oxycantha* i del *Litrum salicaria*, les fulles dels *Combretum Soudaicum*, *C. racemosum* i les de les *Ephedra vulgaris*, *E. scoparia*, la rel de *Lappa major*, la llavor de la *Cucurbita pepo*, les escorces dels *Salix alba*, *S. fragilis* i *S. pentandra* i les flors dels *Pyrethrum Carneum* i *P. cinerariaefolium*, com petites troballes que no seran sempre grans remeis, per tal com les grans troballes no sempre són ni tan sols petits remeis.

I no arribem a creure del tot la veritat d'aquelles consideracions transcrites, perquè ens plauria conèixer les raons que motiven el silenci respecte a les anatomies del rizoma de la Filicínea *Aspidium Filix-mas* i de la Composta *Arnica montana*, del nostre Pireneu, àdhuc les sumitats dels *Artemisia Cina*, *A. Lercheana*, *A. pauciflora* i *A. ramosa*, de les quals esmenta l'aplicació terapèutica dels pols, i no dona ni una sola característica histològica que permeti el seu degut reconeixement.

Es cert que se citen les notes microscòpiques dels pols de la gema floral de la Mirtàcia *Caryophyllus aromaticus*, com també la del pols de la rel de la Malvàcia *Althaea officinalis*, quan semblaria més procedent descriure aquests materials cercers, per ésser ben palès que, tanmateix, un i altre s'empren íntegres, i, encara, sortint al pas a la possible objecció

que el Farmacèutic acostuma adquirir les susdites drogues ja polvoritzades, farem notar que en aquest estat de manipulació ni per art de bruixeria podran formar-se altres elements anatòmics que els que tenien abans de l'operació mecànica que les ha reduïdes a la dita forma farmacèutica.

I sense recórrer a altre testimoni que el propi *Còdex*, que confirmi el nostre punt de mira, la seva lletra vol molt bé assabentar-nos de la doble descriptiva de les anatomies de les fulles senceres i reduïdes a pols de les Solamàcies *Atropa Belladonna* i *Hyoscyamus niger*, que en la pràctica farmacèutica no gaudeixen pas de superior aplicació.

Procedint amb molta més cautela, té l'encert de consignar la característica microscòpica de la llavor del *Strichnos nux vomica* polvoritzada, possiblement en consideració al molt ús oficial d'aquesta forma farmacèutica i al penós que resulta obtenir-la en tal estat de divisió.

Anotem una altra anomalia: la sumitat de la *Lobelia inflata*, que, degut al seu exotisme, rebem molt trinxada i deformada en petits paquets premsats, tal com la pròpia Farmacopea ens detalla, i malgrat el seu estat de molt difícil reconeixement, no és descrita la seva histologia, sens dubte la millor referència que faria possible caracteritzar-la, i en canvi ho és amb tot detall, en el seu doble aspecte de fulla sencera i polvoritzada, la del *Cannabis saliva var. Indica*. Podria ésser perquè presentant-la al comerç molt més curiosament que aquella, el seu reconeixement es fa menys necessari.

La conducta directora de la Farmacopea tampoc no s'acredita en decretar enguany l'exclusió d'un amarg tan estimable com és la rel de la nostra *Gentiana lutea*, inscrivint, en canvi, com a oficials la del *Chasmantera palmata* i l'escorça de *Marsdenia Condurango*, plantes americanes, i no és de pensar que beneficii altra volta l'exotisme, perquè els alcaloides del Colombo i les condurangines de l'alludida Asclepiadàcia siguin més coneguts que la genciopirina i la gencisina, ambdós glucòsids de la Genciana autòctona, els preparats galènics dels quals pols, tintura i extret, algun valor representaran quan vénen assenyalats en les seves planes com a oficials.

Remarquem encara un altre oblit per tot el nostre: el d'aconsellar la part cortical del *Rhamnus purshiana*, espècie exòtica, no esmentant l'existència del *R. frangula*, molt més activa i tan abundosa a la flora hispànica que molt bé mereixeria ésser imposada com a oficial, substituint l'altra, l'ús de la qual ens fa, en desavantatge, tributaris de terres americanes.

Es incomprendible que deixi de descriure l'anatomia de la rel de *Glycyrrhiza glabra*, som si la droga no tingués aplicació, sencera i molt especialment polvoritzada, i tenint en compte que en aquest últim estat se la fa objecte de no poques falsificacions, les quals es mouen en l'àrea d'ésser substituïda parcialment o total per pols vegetals d'altres procedències o per haver-se-li sostret el glucòsid. Al mateix temps, consti la nostra piadosa protesta al desgraciat acord de proposar com a oficials, al costat de les nostres regalèssies, les de procedència russa, malgrat que aquestes siguin molt comercials, segons dóna per tota raó, amb gran

menyspreu de la producció nacional de la Papilionàcia a les comarques de l'Ebre, Tajo, Guadalquivir, Jarama i Segura, entre altres menys importants, on es cull espontània (encara que, donada la molta demanda, ja comença a conrear-se), car l'extret que dóna la planta espanyola, especialment l'aragonesa, és el més preat per la seva riquesa i pel seu especial «bouquet» que no tenen els altres.

Podríem creure que els preparats del rizoma d'*Hydrastis Canadensis* fossin ja valors caducats de les Oficines de Farmàcia si la hidrastina els substituís amb avantatge en tots els casos i llavors arribaríem a explicar-nos la parquedat del novell Codi en la gràfica del dit fàrmac, que anomena tan sols per la seva morfologia externa i per les reaccions microquímiques de la canadina i de la hidrastina, essent així que el bon sentit sembla aconsellar que, per procedir a la valoració dels principis útils, és sàvia precaució un previ examen anatòmic que doni a conèixer la droga que els conté; oi més, quan inscriu el seu extret fluid com a preparat galènic, de tanta eficiència, ens diria un clínic, que dibuixa un quadre d'aplicacions de difícil delegació.

Per analogia en la manera de discórrer que critiquem, fa referència a la tija del *Viscum album*, Laurantàcia molt corrent als Estats centrals d'Europa, amb gran manca de generositat per les espècies *V. eruliatum* i *V. laxum* que, respectivament, parasiten les oliveres andaluses i les pinedes del Guadarrama, i que si bé representen activitats diferents, àdhuc l'admès com oficial és més o menys actiu, segons l'espècie on creix; a més és ben sabut que el vesc del perer té una quantitat de saponines molt més crescuda que el d'altres procedències.

I no és comprensible que, assenyalant l'agent farmacològic, faci menyspreu per omissió de la seva histologia, com si es tractés d'un fàrmac de la baixa activitat del sestils del *Zea mays* o de la llavor del *Citrus mèdica*.

Molt ens plauria conèixer els motius que li fan silenciar l'existència dels fruits del *Pimpinella anisum* i del *Conium maculatum* i sigui tan sols recordat el del *Coriandrum sativum*, que no té pas un circuit de més ampla aplicació que els alludits, car si bé és de molt ús l'oli essencial d'anís, les característiques del qual esmenta, tanmateix els pols i la tintura del propi fruit encara reben els favors de la Clínica Mèdica i al costat de l'alcaloide aïllat de la cicuta no fa cap mal paper l'extret de la mateixa Umbellífera.

No dedica ni un terme a l'*Humulus Lupulus*, possiblement en consideració a la migrada aplicació farmacèutica de la seva inflorescència, que contrasta amb les indicacions mèdiques de les glàndules pluricel·lulars que es troben en els seus ovaris, bràctees i peduncles. ¿Potser el record que fou un professional de la Farmàcia qui tingué el privilegi d'haver estudiat el primer i ofrenat a la Clínica el Lupulí, ha ruboritzat tant de modèstia el nostre Còdex, que ni tan sols s'atreveix a nomenar la Cannabinàcia, el conreu de la qual, molt fàcil a la nostra terra, podria oferir un sanejat ingrés a la seva economia?

Una altra víctima d'escamoteig és la histologia de les fulles del Pru-

nus Lauro-cerassus, possiblement tenint en compte que són de molta més aplicació els seus destillats. Ni ens assabenta de l'anatomia de la fulla del *Datura Stramonium*, els fàrmacs de la qual, pols, tintura i extret són força prescrits... i en mala hora proscrits en les planes del llibre que escrutem.

En compensació, i mai direm que pecant per excés, monografia l'anatomia completa de la fulla de l'espècie exòtica *Hamamelis Virginica*, possiblement en parangó al fet de no parlar-nos de l'aigua destil·lada ni de la tintura de la dita Hamamelidàcia.

Les fulles purgants del gènere Càssia en les seves espècies *C. acutifolia* i *C. angustifolia*, aquesta tan profusa al nostre comerç amb l'erroni apellatiu de Sen de Paltha, són explicades, en el llibre oficial, conjuntament amb la *Cassia obovata* amb una sola característica anatòmica de la pols, a manera de comú denominador, com si cada una d'elles no la tingués molt pròpia, en aquest ordre de tanta severitat. I perquè ens ho diu la vuitena directora i mandatària, creuríem que la *Cassia obovata* és conreu del nostre país si no sabéssim que, en record d'altres temps millors, sols la tenim a petits reconets de casa, amb poques possibilitats de rescatar el mercat espanyol del domini estranger.

Encara una altra mutilació: la llavor dels *Coffea arabica*, *L. Liberrica*, *C. excelsa* i *C. robusta*, no mereixen a la Consellera Oficial la més petita indicació d'ordre anatòmic que, per altra banda, té el seny de dedicar-lo a la del *Theobroma cacao*. I ja que el Cafè sencer i en pols no té pas un marc d'aplicació més estret que el del Cacao, és per això que considerem procedent esbrinar la morfologia interna d'aquella llavor; oi més essent una senzilla pràctica d'histologia vegetal, la qual, complementada amb una fàcil reacció de la murexida, ens diu la veritable bondat del fàrmac.

També és desdenyosa la nostra dama acadèmica amb el *Juniperus sabina*, no esmentant la sumitat, ni tan sols la seva essència, com si no fos molt interessant per al profesisonal, la dada que aquella ha de contenir-la en un percentatge, no per dessota d'un 4 per 100 i que la dita essència ha de donar un 40 per 100 d'esters (ester acètic del sabinol) per tal que sigui activa. I posats a parlar d'essències, tinguem present que l'obligada Consellera exigeix que l'oli essencial del *Thymus vulgaris* ha de tenir almenys un 20 per 100 de fenols (timol i carvacrol), indicant al dit propòsit el procediment de determinació de l'índex fenòlic; procediment que, si l'acceptéssim, podria portar-nos al cas que oferíssim a les nostres Farmàcies, per semblar-nos bona, una essència tan pobra com es vulgui de timol, i tan rica de carvacrol que li restituís l'índex fenòlic esmentat, el qual, en aquest cas, podrà representar la fidelitat de la prova, però mai la puresa de la droga.

Regirem més planes i no trobem l'essència d'ametlles amargues ni la de mostassa negra; essències que, per no preexistir en les respectives llavors de l'*Amygdalus communia var. amara* i *Brassica nigra*, requereixen una especial tècnica d'obtenció i les quals, per les seves activitats, mereixen d'altres formularis les relacions de pertinents mètodes de valoració.

En parlar de la borra de les llavors d'espècies del gènere *Gossypium*, dóna les proves del Cotó hidròfil, i es descuida de dir-nos que el grau hidrofílic de la borra preparada ha d'ésser 18, així com que el tant per cent de matèries solubles en l'aigua a 90° no ha d'excedir d'un 25 per 100.

Tanquem ja el capítol d'omissions molt injustes que han sofert agents farmacològics de reconeguda eficiència; planyem-nos una vegada més del tracte irregular que han rebut altres que hi són presents, i anem ara a conèixer el llastimós confusionisme que es palesa en la microscòpia de les parts de plantes que són descrites, per tal que, portat el plet en aquest terreny, comencem a pendre nota d'un concepte o expressió tòpica que, si podem admetre com a un de tants modismes, devem, però, refusar com a tecnicisme, en assabentar-nos que la rel d'*Althea officinalis* té fibres mucilaginoses. El fet és que les cèl·lules que rodegen aquestes sofreixen el dit canvi, i així, molt més precisa quedaria la dada en dir que la rel de referència té fibres cel·lulòsiques en el seu liber i ligne que resten invariables, essent tan sols les cèl·lules mucíferes les afectades. ¿I per què és callada una nota de tanta vàlua histològica com és la manca de suber en els pols de la droga?

En descriure la histologia de la rel de *Krameria triandra*, no precisa que les fibres del leptoma i de l'hadroma són lignificades. Se li escapen del camp les fibres de compensació i així mateix les traqueïdes de la regió central del ligne primari. Tampoc no li interessa la presència de cristalls d'oxalat de calci.

Dóna com a oficials, sense preferències, les rels de la *Ratania* del Perú, R. de Savanilla i la del Brasil, totes elles certament comercials; el fet, però, que la primera sigui més rica en taní que les altres, la fa mereixedora de les preferències que algunes Farmacopees li concedeixen.

Molt cert que la persistència de l'endodermis en la rel de la *Ranunculàcia Aconitum Napellus* és característica de relleu per al seu reconeixement; amb tot, no pas de la importància que té l'absència de cristalls i de fibres; valors negatius, aquests, força interessants, especialment el darrer; assabentats que de les dues rels que invariablement es troben al peu de la planta, la de l'any, la jove, és activa, i l'altra, la vella, esgotada. I cal recordar que aquesta es diferencia d'aquella per tenir fibres, la qual presència farà refusar la droga sencera i el seu pols, per a les diverses preparacions galèniques, advertits de l'escassa activitat que representaran.

Anotem, àdhuc, que no cita tan sols una micro-reacció de l'*Aconitina*.

Ens assabenta que la rel de *Polygala senega* té esclerits en la porció parenquimàtica cortical, oblidant-se de dir-nos que no han de trobar-s'hi fibres floèmiques ni hidromàtiques, i així no esmenta la dada constant i decisiva, per a citar l'altra, més imprecisa i banal.

I caient en inconseqüència, en l'anatomia de la rel de *Chasmantera palmata* no fa esment dels seus esclerits corticals, molt característics per contenir cristalls, ni dedica un mot a les fibres ni a les traqueïdes del ligne, la qual existència recorda en arribar a la descriptiva dels pols; i

una dada tan essencial com és la presència de la fècula i l'absència de taní, també l'omet, no pensant que aquestes soles notes són prou per a diferenciar-lo del fals colombo o *Frussera Walteri*.

Tampoc no diu que la rel del *Cinoglossum officinale* no té fibres liberianes ni hidromàtiques; i remarquem l'oblit que repetidament té per aquests elements anatòmics, quan la seva sola presència o defecte descobreixen en moltes ocasions la procedència d'un fàrmac, sigui la que vulgui la seva categoria botànica; i així, en explicar-nos la constitució dels pols del *Convolvulus Jalapa* no adverteix que no han de trobar-s'hi fibres, en contrast amb l'*Ipomea Orizabensis*, molt menys activa, que sempre les presenta. Hem d'advertir-li l'absència d'esclerits en aquesta, i la presència en l'altre, que es descuida d'observar.

Víctima d'un error de perspectiva, creu que les *Jalapas* tenen vasos lactífers i cèl·lules secretores, quan menys incorrecte seria especificar que les cèl·lules secretores d'aquestes Convolvulàcies estan representades per vasos lactífers; i usant un concepte exacte, caldria que en digués vasos utriculosos, elements de secreció, aquests, que difereixen dels altres.

En el *Convolvulus Turpethum* no anota els línes anormals corticals, les fibres ni els esclerits, i si bé fa observar l'existència d'aquests darrers en el *Convolvulus Sacammonia*, caldria que assenyales el particular sistema de feixos anormals que aquesta representa i que fan assemblar la seva anatomia a la de la *Jalapa* oficial.

Creiem de força interès conèixer la histologia d'una rel tan activa i de tanta aplicació clínica com és la de la *Psychotria ipecacuana* que la nostra Farmacopea descriu en els següents termes: «Parènquima cortical amb rafidis, lígne de cèl·lules fibroses, radis medullars a penes visibles. No té vasos conductors.» La descriptiva literal dels pols, és la següent: «Fècula, rafidis d'oxalat, suber; hom no deu trobar-hi, o han d'ésser molt escasses, les traqueïdes puntejades i fibres lignificades, sense vasos ratllats ni puntejats.»

La manca d'acord que es palesa d'aquesta doble descriptiva ens estalvia tot altre comentari. Amb tot, el que resulta greu és callar-se que, tant les *Ipecas* oficials del gènere *Psychotria* com les no oficials del *Richardia*, tenen el seu lígne integrat solament per traqueïdes i que mentre l'últim gènere les presenta d'una llum molt diferent, disciplinant-se en traqueïdes fibriformes i vasiformes, en l'altre, el seu diàmetre és manifestament igual; circumstància que permet a l'històleg una fàcil diferenciació, i, per tant, una deguda selecció de les *Ipecacuanes*, encara més possibilitada si es té present que els *Richardia* sols tenen rafidis d'oxalat, mentre que els *Psychotria*, a més, presenten druses. Aquest fet que repetidament s'observa, amb tot el valor que té, és menyspreat per la nova Farmacopea; hem de suposar que no per deliberació, sinó per distracció.

Igualment menysprea la nota del pericicle lignificat protector de les porcions leptomàtiques del *Podophillum peltatum*, característica que contrasta la part subterrània d'aquesta Berberidacea de les d'altres procedències botàniques.

Recollim més imprecisions en llegir la gràfica del pols del rizoma

Rheum officinale, per no advertir acuradament que no han de trobar-s'hi fibres, teixits petris, ni altre element de resistència, i per tota diferencial amb els rapontics, es dóna per satisfeta recordant-nos una reacció de la raponticina, sense assabentar-se d'aquelles culminants d'ordre anatòmic que separen els ruibarbres asiàtics dels procedents d'altres moltes espècies, algunes de conreu a Europa.

La resistència, oblit o menyspreu que repetidament venim notant en el nostre darrer *Sacerdos magnus*, per tal de consignar caràcters negatius que, per ésser-ho, representen indiscutiblement dades positives de diagnòstic, ens porta a recordar-li el molt convenient que és fer-se a la idea que en microscopia té tanta importància el que es veu en el camp d'observació com el que hom hi troba a mancar, per tal d'acostar-nos més a l'àlgebra que a l'aritmètica, cercant en la suma de valors negatius un de positiu, a manera de gran aportació.

No són pas més acurades les monografies d'altres parts vegetals i, així, prenem nota que en fer referència a la part cortical del *Rhamnus Purshiana* i als seus pols, no encerta a dir-nos que té druses i cristalls monocíncics, d'oxalat de calç.

Proposa com a oficial l'escorça del *Cinnamomum Zeylanicum*, i d'ella no remarca les glàndules d'essència, tan característiques, de les Lauràcies, ni les fibres liberianes, tampoc els esclerits, oblidant lamentablement que el sol examen de fibres i cèl·lules pètries, permet referir l'escorça que s'estudia a la Canyella de Ceilan o a la de procedència xinesa, i si és cert que, en descriure el pols de la droga, recorda l'existència dels esmentats elements, amb tot, no sap proposar una gràfica precisa que permeti diferenciar-los. Si s'objecta que tal determinació té un interès solament relatiu, considerant que un i altre fàrmac són d'aplicació pel seu contingut en l'oli essencial, i que aquest es presenta en un percentatge semblant en la droga xinesa que en la procedent de l'Índia Anglesa, i que la quantitat d'aldehid cinàmic és equivalent, replicarem que l'essència que per destil·lació s'obté del *C. aromaticum* és, però, menys estimada, per acompanyar-la una més crescuda proporció d'eugenol i, a més, alguna quantitat d'acetat de cinamil, que no conté l'oficial.

En referir-se a l'anatomia de l'escorça del *Punica granatum*, creu que la pertanyent a la rel de l'espècie és sensiblement igual a la de la seva tija; pretensió inexacta possiblement per ignorar que les parts parenquimàtiques més desenrotllades en aquesta, i la disposició menys divergent dels radis medullars, canten alguna diferència molt palesa. Caldria també que remarqués la forma característica de coixinet de les cèl·lules suberoses, que sempre hom ha pogut observar.

Desconfiem del possessiu referible a la porció cortical del *Marsdenia condurango*, on diu que hi ha fibres liberianes, quan la dita Asclepiadàcia presenta el leptoma molt ric en cèl·lules pètries, perquè durant el creixement, els esclerits substitueixen les fibres del dit lloc, en desplaçar-se aquestes a l'escorça primària.

No troba lactífers en l'Apocinàcia oficial *Aspidosperma Quebracho*. Del *Viburnum prunifolium* diu que no té veritables fibres lignificades... ni cel·lulòstiques, ens permetem advertir-li.

Corri del seu compte la responsabilitat de la certesa del caràcter que refereix a la *Cinchona officinalis* cultivada, en dir que l'escorça renovada presenta fibres reunides, asseveració en manifesta discordança amb l'observació microscòpica que ens les ensenya espaiades unes d'altres; complimentant-se així la directriu que li és imposada pel conreu, seguint grans formacions parenquimàtiques cellulòsiques riques en alcaloides i el consegüent aïllament i, d'ésser possible, supressió de fibres lignificades, sempre inactives, per ésser elements morts. És per aquest motiu que subscrivim l'assertió seva que la *Cinchona Calisaya* de conreu s'aparta molt poc de l'escorça de l'espècie salvatge, en raó que aquesta difereix de la *C. officinalis*, precisament per ésser menys rica en fibres, per tenir-les molt escampades, i oferir una part mesodèrmica molt celular i abundosa.

Ex abundantia cordis fem nostra la seva observació que la *Cinchona succirubra* cultivada és molt diferent de la natural americana, i ens ho expliquem perquè, en aquesta, la porció parenquimàtica és més estreta, més abundoses les fibres, amb tendència a reunir-se, i els radis medullars més amples; és a dir, completament tot el contrari del que s'aconsegueix amb un bon conreu.

Es de doldre que la molt acurada descripció que dona de la fulla de la Escrofulariàcia *Digitalis purpurea* no sigui completada, fent en aquest lloc indicació de la microquímica de les digitalines.

Proposa com a oficials tres varietats de fulles del *Erytroxilon Coca*, les quals són tan diferents en riquesa alcaloide que amb seguretat seria un bon acord que, per a certes pràctiques oficials, recomanés la varietat Boliviana d'un aroma superior, tenint al mateix temps un bon percentatge d'esters de l'ecgonina, i aconsellés especialment la Javanesa, coneguda la seva més alta vàlua anestèsica com a punt de partida per a la preparació de la cocaïna. No adverteix una dada negativa tan precisa per al reconeixement d'aquesta Eritroxilàcia, com és la manca de cristalls. I que l'absència o presència dels dits productes de destrucció és interessant nota de diagnòstic ho prova que, en la gràfica de la *Digitalis*, té prou seny de remarcar l'exponent negatiu.

Adverteix les glàndules secretores de la Mirtàcia *Eucalyptus globulus* que anonena, amb notòria improprietat, conductes secretors, i no fa observar que les seves parets o cobertes són suberoses; i, com si no fos un caràcter molt representatiu del nervi mitjà d'aquesta fulla, dels tres arcs que l'integren tampoc no en fa sment.

Considera oficials les folioles de la Rutàcia *Pilocarpus pennatifolius* i espècies afins, i autoritàriament ens assabenta que han de contenir almenys 0,70 p. 100 d'alcaloides, proposant a continuació la manera de determinar-los. Hom creu que aquest manament podria condicionar aquell marge de confiança en l'elecció, car el *P. microphyllus* dona 0,75 p. 100 d'alcaloides, el *P. Jaborandi* 0,72 p. 100, essent més pobre precisament el *P. pennatifolius* i encara el *P. spicatus* i el *P. Brachylophus*. No sembla, tanmateix, indiferent l'ús d'una o altra espècie, atesa la diversitat de valors que representen i que no culminen precisament en la fulla de l'espècie que proposa, la qual, a més, per ésser menys comercial que el

P. Jaborandi o Jaborandi del Brasil, un dels més actius, creuríem un encert donar a aquest el lloc de preferència que ja li assenyalen altres Farmacopees.

Es notable el nervi mitjà de la fulla del *Pneumus boldus* on el leptoma es presenta trencat per la irrupció de parts del pericicle fibrós que l'embolcalla; excepció al cas més freqüent en altres fulles en les quals el pericicle és la porció trencada per invasió de leptoma o de porcions cellulòsiques. I tampoc és un fet que mereixi un breu comentari en la monografia d'aquesta Monimiàcia.

Poc explícita en referir-se a l'anatomia de la fulla de Sen polvoritzada, calla el rellevant tipus dels seus estomes tancats entre dues soles cèl·lules de parets sinuoses, que contrasten amb l'obertura que deixen els pèls unicel·lulars en caure, perquè aquesta roman en mig de diverses cèl·lules de parets rectes que irradien en forma de rosetó.

Molt cert que les fulles de les Solanàcies *Atropa Belladonna* i *Hyoscyamus niger* es mostren pels tectors i glandulosos; deixa de subratllar, però, les dues formes característiques que mai no manquen en llurs epidermis; el pèl en roseta i el de forma de clau; car els altres tenen morfologia diferent en la Belladonna, Beleny, Estramoni i Tabac.

De la gema floral de la Mirtàcia *Caryophyllus aromaticus*, descriu tan sols els seus pols, i esmenta l'existència de fibres liberianes llises, creiem que amb la bona intenció de prevenir l'analista que si es troben amb nusos seran del peduncle de la flor, que és inactiu. Amb tot, no fa indicació de la microquímica gairebé indispensable.

Una summitat florida tan recordada en totes les obres de Farmacognòsia com és la *Convallaria majalis*, tan solament és descrita en el seu aspecte botànic, no pensant advertir al professional que els fàrmacs que obtingui valent-se de la flor tindran una acció terapèutica diferent dels preparats de les fulles i reletes de la pròpia Esmilàcia.

De les diverses espècies de *Artemisia* fa revisió de les sumitats; en el seu caire botànic, passant per alt les molt precises notes histològiques que, almenys el pols de la droga, així com la seva microquímica, demanen un comentari.

Omet assignar la presència dels característics pèls pluricel·lulars uniserials que sempre s'insereixen en el cotiledon del *Theobroma casao*, quan són el més precís element de diagnòstic per al reconeixement d'aquesta llavor.

Un valor de caràcter anatòmic com és la gràfica de l'episperma del *Sinapis*, i l'existència de cèl·lules productores de mucflag, no encerta a assenyalar-los, deixant també de dir-nos que essent únicament actius els cotilèdons, per contenir el glucòsid i el ferment, procedeix eliminar per tamisatge aquella coberta inactiva, i encara oblida aconsellar el desengreixament per tal de conservar-la polvoritzada, en bon estat d'activitat i àdhuc el rendiment d'alilsenevol que ha d'exigir-se-li.

S'oblida d'advertir que la llavor del *Linum usitatissimum* no conté fècula; dada que serveix per a recusar les seves pols quan acusi la presència d'aquest element de reserva.

Molt posat en raó el capítol descriptiu dels olis que la Farmàcia con-

sum i extreu de l'*Amigdalus communis var. dulcis* i *amara*, i de la Euforbiàcia *Ricinus communis* en les seves varietats, així com de la Bixàcia, *Taraklogenos Gynocardia* i *Oncoba*, productores del Chaulmoagra; i, en cauvi, molt poc conseqüent a callar-se la histologia de les respectives llavors, des del moment que a elles ha de recórrer el pràctic per a l'obtenció d'aquells productes grassos.

Admet les llavors procedents del *Strophantus Hispidus*. S. Kombé, i, en molt respectuosa subordinació al savi acord de la Conferència de Bruselles, proposa també la del *S. gratus*; el fet de no ésser pilós, la característica del refefi, la de la base, el seu color groc ceruli, la morfologia del vilà i encara la seva histologia, són notes molt destacades d'aquest, que, contrastades amb les dels altres, faciliten el seu reconeixement; ensems el seu percentatge en glucòsid oubaina, més alt i, per additament, la facilitat del seu cultiu en climes on no es dóna espontani, són motius ben poderosos per a respectar aquell consell.

Tanquem el capítol amb el plany que procediments senzills i útils de reconeixement com són els de colorimetria, microsublimació i microdestil·lació, aplicades a la determinació de proves de puresa i identitat de tantes drogues vegetals, no siguin alludits ni una sola vegada en el curs de l'obra, malgrat les avinenteses que s'han presentat; com si el temps i el progrés científic no volguessin afavorir la Farmacopea amb poderosos recursos d'investigació abans desconeguts.

Busquem, però, compensacions, i remarcuem com cal, tot fent deguda justícia, que una subordinació a normes establertes entre països en raonada deliberació col·lectiva, és la que té el bon gust de guardar la nostra Farmacopea, en moltes altres ocasions que se li presenten d'honorar com cal la dita Conferència, enlairant la seva autoritat.

Llàstima que sembli claudicar-la quan, en trista deixadesa, la llista d'aparells, instrumental i altre utilitatge, que assenyala com obligatori, no vulgui imposar el microscopi, hom creu que amb gran absència del sentit de responsabilitat, i tot reduint a lletra morta planes del seu text descriptives de novetat, tal com les havem recollides per a crítica.

Cal acabar: tot el que hem comentat i les consideracions que portem fetes, per cert molt incòmodes al desig de qui les escriu, semblen advertir-nos que en la nostra Farmacopea, el pes mort d'una herència arcaica encara ofega l'esperit nou que hom voldria trobar al peu de la seva lletra; que, en molts moments, en una informació deficientíssima, posa de relleu absències, equívocs i errors d'interpretació, possiblement deguts a falta d'observació personal, de tal forma, que és fàcil endevinar, en el contingut esmentat, de quina faisó, per art de copista, passen, de generació en generació, errors fonamentals a manera de trista herència. I així hom arribaria fins a la perpetuació d'aquests, si la crítica serena, que mai no perjudica i sempre enforteix, no els assenyales, ensems que noblement acusés els encerts. Sols així és possible evitar els primers i estimular els darrers, volent en bona part restituir les coses al seu degut lloc.

Com més consideracions fèssim, més ens donaríem compte de la conveniència que la Farmacopea, un text per a Professionals de la Far-

inàcia, fos redactat per Professionals Farmacèutics, responsables directes de llur comesa, sempre amb estreta col·laboració de Professionals de la Medicina, respecte a l'esperit i abast del seu contingut, en una harmònica i ponderada tasca de comú acord, reflex d'eficiències especialitzades que donin totes les garanties d'una solvència que hom creu trobar en feliç angle convergent de les nostres estimades Facultats de Farmàcia i Medicina, i les Acadèmies de Medicina i Farmàcia i, encara, a tota altra entitat sanitària que vulgui intervenir-li per tal de complimentar més conscientment un manament. I si es té en consideració que altres països, amb gran sentit de llur responsabilitat, procuren, acompassadament, una molt acurada revisió de les seves Farmacopees, per Comissions diverses, cada una de les quals s'interessa pel Capítol a la qual s'assenyala, segons l'especialització dels individus que la formen, hom es permet advertir que creiem arribada l'hora que els alludits estaments que integren la gran família sanitària de la nostra Catalunya, si no volem ésser una interferència de la seva obra i no caure en un trist subconscient col·lectiu en aquests interessants i decisius moments de la nostra història, vénen obligats a complimentar un imperatiu moral de fer-li ofrena del seu amor i procurar-se la satisfacció de començar a pensar en una nova Farmacopea, diríem la nostra..., tot reverenciant el record de la inoblidable tradició de les anomenades velles Farmacopees regionals, representatives de tantes Escoles mèdiques de la nostra pàtria, entre les quals, la catalana, amb altres estimades germanes, s'emplenava de glòria.